

Etično okolje in korupcija

Bećir Kečanović

Gordana Stojiljković je pripravila intervju z nekdanjim kriminalistom in do nedavnega uslužbenec protikorupcijske komisije Bećirjem Kečanovićem, ki si kljub upokojitvi še naprej prizadeva, da bi družba izkoreninila korupcijo. **Bećir Kečanović** je po izobrazbi magister ustavnega prava in kot prostovoljec še vedno sodeluje pri raznih raziskavah, ki zadevajo težave v družbi. "Korupcija je sekundarna težava, ki izvira iz izključenosti posameznikov iz družbe," je prepričan. Pred kratkim je sodeloval na posvetu o vključujočem delovnem okolju in etiki. Ob predstavitvi poročila Transparency International Slovenija o lobiranju in indeksu korupcije v državi pase je z njim pogovarjala Gordana Stojiljković.

Znova je treba obuditi socialne vezi, katerih rahljanje je z neoliberalizmom, s pretiravanjem v individualizaciji družbe privedlo do tega, da se niti sosedje ne poznamo več.

Pravite, da je v družbi, če ni zdravega in etičnega okolja, vse drugo, tudi korupcija.

Tako je, svetovni model vključujočega okolja postaja paradigma za reševanje teh socialnih vprašanj, revščine, izključevanja, s tem pa tudi sekundarnih pojavov. Korupcija namreč ni nič drugega kot posledica stanja, pomanjkanja odnosa do elementarnih vrednot.

Že **Solon**, eden od najmodrejših voditeljev stare Grčije, v svojih elegijah opisuje stanje, ki je popolnoma enako današnjemu. Govori, kako vsi kradejo, ropajo, kako reveži nimajo nobene perspektive. In potem na koncu sklene, da se s skupnimi prizadevanji, z odnosom do vrednot razmere lahko spremenijo.

Sam ostajam optimist, da je mogoče še kaj storiti. Verjamem, da je.

Torej moramo začeti pri sebi?

Prej bi rekel, da je treba začeti pri sočloveku. Znova je treba obuditi socialne vezi, katerih rahljanje je z neoliberalizmom, s pretiravanjem v individualizaciji družbe privedlo do tega, da se niti sosedje ne poznamo več.

V zadnjem obdobju je bilo predstavljenih kar nekaj poročil, ki razkrivajo odklone v civilni družbi, medijih, organih pregona, javnem sektorju. To je skoraj vsa družba, torej mi vsi.

Absolutno. Težava je strukturne narave, zažrla se je v telo družbe. In tega zdaj ne moremo reševati delno. To je tudi težava korupcije; zdaj jo tako poudarjamo, da odvrčamo pozornost od drugih težav, ki so morda še hujše.

Če poročilo o indeksu korupcije primerjajmo s poročilom statističnega urada, ki znova ugotavlja, da narašča revščina, potem uspeh, da smo se premaknili za eno točko, ne pomeni ničesar. Če je korupcija to, kar je ugotavljal že sveti **Tomaž Akvinski**, torej razdejanje prava, potem je najhujši del korupcije ravno odnos do delavcev, do revnih, socialno ogroženih. Navsezadnje do različnih kategorij, ki so v manjšini.

Zame kot državljana te države je najbolj relevantno to, kar čutim, zaznavam, kar se dogaja, na primer stanje revščine, teptanje pravic. Spet naraščata nasilje na delovnem mestu in neplačevanje prispevkov, imamo tudi tri smrtne primere s strelnim orožjem na delovnem mestu.

Je korupcija največja težava te države?

Glede na poročilo Svetovnega foruma korupcija ni največja težava, vsaj kar zadeva konkurenčnost. Najbolj problematičen je finančni sektor, takoj za njim so institucije, nato davčne stopnje in šele nato korupcija.

Zanimivo je – to govori o relevantnosti različnih ocen – da poročilo korupcijo ločuje od drugih kriminalnih dejanj. Tako imamo paradoks; korupcija je osrednje vprašanje, kriminal pa je celo konkurenčna prednost, kar je nelogično.

Kakšen je pomen teh raziskav, poročil o zlorabah, če pa imamo občutek, da ni mogoče nič popraviti, da je vse podkupljeno, da brez zvez in poznanstev služb ni mogoče dobiti ...

Zame kot državljana te države je najbolj relevantno to, kar čutim, zaznavam, kar se dogaja, na primer stanje revščine, teptanje pravic. Spet naraščata nasilje na delovnem mestu in neplačevanje prispevkov, imamo tudi tri smrtne primere s strelnim orožjem na delovnem mestu.

Če pogledamo nesrečni primer iz Maribora. Dejanje opozarja, kako je delovno okolje takoj za družinskim okoljem najbolj pomembna človekova celica, kako se to prenaša v širše družbeno okolje in združuje vse našete težave. Šlo je za patologijo družbe.

Posledica česa je ta patologija družbe?

Posledica stanja. Vrti se kot spirala, je nekakšen začaran krog, ljudje so apatični, resignirani, ne gredo na volitve, ne zaupajo institucijam, pravni državi, čeprav na tem temelji država.

Osebnostno menim, ni nujno, da imam prav, da je prava pot ravno to vključevanje. Vprašanje izključevanja se pojavlja na več stopnjah, na ravni posameznika, v delovnem okolju. Na institucionalni ravni pa je vse to, kar piše v poročilu o lobiranju. Velika večina ljudi sploh ne ve, kaj se dogaja, nima pojma, o čem odločajo politične elite in lobiji v Sloveniji, kaj šele na ravni EU. oglejmo na primer podatek: državljan Evrope smo od leta 2008 do 2012 zaradi finančnih škandalov plačali 1,5 bilijona evrov, za reforme finančnega sistema, za to, da se finančni sistem ohrani.

Hkrati vsako leto, ko Evropska unija sprejema reforme na finančnem področju, okoli 1.700 lobistov – to je skupna številka samo finančnih lobistov, ki ne vključuje neprofitnih in drugih lobističnih organizacij – iz tega bazena denarja izpuli 120 milijonov evrov. Si lahko predstavljate tudi, kakšen vpliv imajo finančni lobiji na te finančne reforme?

To je začaran krog, v interesu nekaterih je, da se ohranja takšno stanje, kot je. Tisti, ki so bogati, so vedno bolj bogati, tistih, ki so revni, socialno izključeni, pa je vedno več.

Vse, kar ljudje pokvarijo, je mogoče popraviti, treba je imeti le prava orodja, prave vzvode in voljo, da to, kar si želimo, uresničimo.

Bojan Dobovšek je v izjavi glede na poročilo o korupciji povedal, da nobene vlade do zdaj ni zanimalo, da bi na tem področju delovali preventivno, češ da ti ukrepi ne prinašajo takojšnjega, merljivega učnika. Če poenostavim: vlada v kratkem času ne more pomahati z rezultati, zato se teh težav tudi ne loteva.

Bojan Dobovšek ima zdaj priložnost kaj narediti. Je kompetenten in od njega se pričakuje, da bo pripravil kakšen program na tem področju. Sam se ne bi strinjal s tem pozitivističnim pristopom, da je vse v smernicah in kako jih kdo uresničuje. Ključno vprašanje je v možnostih, da lahko ljudje z mehanizmi demokracije pritisnejo na oblast, da nekoga dobesedno naženejo, če ne spada v politiko.

Ampak to delamo že nekaj let, skoraj vsako leto odhajamo na volitve, pa ni nič drugače ...

Očitno ne delamo prav. Vse, kar ljudje pokvarijo, je mogoče popraviti, treba je imeti le prava orodja, prave vzvode in voljo, da to, kar si želimo, uresničimo.

Ali vi poznate orodja, s katerimi bi lahko izkoreninili odklone?

Ni enoznačne rešitve, ravno o tem sem govoril, stvari so zapletene. Postaviti se bo treba na realna tla in se zazreti vase. To zveni idealistično, a kot je rekel že pokojni **Kennedy**, treba se je vprašati, kaj lahko jaz naredim za to državo, ne pa, kaj bo država naredila zame.

Mi smo državo zapravili tudi, ko so nam te elite in lobiji pripisali zgodbo, kako je vsega kriva država.

A kdo je država? To smo vsi mi. Država je nekaj, kar je treba gojiti, tako kot vrt.

Če vse prepustite neki tolpi, bo to raztrgala. In to se je zgodilo. Pa ne samo v Sloveniji. Če ste morda videli film *Inside Job* o tem, kako so nekatere agencije, ki so ocenjevale tudi nas in ocenjujejo ves svet, pripomogle k sesutju bank, finančnih skladov ...

Lahko to preslikamo na DUTB?

Če pogledate, kdo so bili ti ljudje, ki so pripomogli k zakonodaji, boste razumeli, zakaj so nekateri dobili dobra delovna mesta v finančnih institucijah.

Poglejte zakonodajni postopek, pa boste videli, da so sodelovali vsi, od KPK naprej. Vsi so pripomogli k temu zakonu. Na nizko raven preglednosti dela DUTB opozarja tudi poročilo *Transparency International*.

Treba bi bilo vzpostaviti orodje, ki bi državljanom in medijem omogočilo, da imajo več možnosti za vključevanje v zakonodajni postopek in nadzor, kje so vrzeli v postopku, da bi ugotovili, kateri zakon že kot predlog grozi s tem, da bo imel škodljive posledice. Pri čemer to ne leti samo na korupcijo.

Treba bi bilo vzpostaviti orodje, ki bi državljanom in medijem omogočilo, da imajo več možnosti za vključevanje v zakonodajni postopek in nadzor, kje so vrzeli v postopku, da bi ugotovili, kateri zakon že kot predlog grozi s tem, da bo imel škodljive posledice.

Lahko poveste kakšen primer?

Poglejmo paket prostorske zakonodaje. Koliko bitk je bilo, ki kažejo, da gre za parcialne interese, ki se skrivajo pred javnim interesom.

Hkrati je v medijih odmevala polemika o črnih gradnjah, o gradnjah objektov, ki so bili privilegirani za posameznike. Čeprav je bila civilna iniciativa takrat izredno močna, se gospodje poslanci niso pustili in je zadeva šla do ustavnega sodišča. Medtem stojijo prostorski načrti, to stanje pa nekemu ustreza, ker se nepremičnine še naprej lahko prilščajo, spreminjajo se namembnosti ...

Na koncu je ustavno sodišče ugotovilo, da zakon o prostorskem načrtovanju ni skladen z ustavo, ker niso bila spoštovana elementarna pravila postopka. V omenjenem poročilu o lobiranju je tudi primer bioplinarn. Kaže na to, kako se je že leta 2010 zganila civilna družba, predstavniki medijev, ki so to kritično spremljali.

Na koncu se je zgodilo natanko to, kar so ljudje govorili; da bomo imeli hude ekološke težave, pa še nekaj deset milijonov zapadlih posojil bomo plačali mi, gospodje, ki so zadevo vodili, pa se vozijo v "črnih džipih".

Bi lahko vzroke iskali v majhnosti države, v tem, da se med seboj vsi poznamo?

To je bolj izgovor. Tudi Švica je majhna. Bil sem na srečanju z nemškimi strokovnjaki, pa je začel upokojeni nemški tožilec govoriti, kako je potoval po Ukrajini in videl zelo lepe in urejene hiše carinikov.

Rekel je: vidite, tega pri nas v Nemčiji ni. To so prvi znaki korupcije. Pa sem mu v šali rekel, da seveda ne, zato ker so korupcijo izvozili k nam. Spomnimo se afere Siemens. Teh carinikov ni moglo plačati kakšno revno domače podjetje, ampak tuje korporacije, ki imajo denar.

Morda ste pred časom slišali za poročilo družbe *Ernst & Young* o stanju korupcije pri nas, to je po nepotrebnem oblatilo Slovenijo, povsem neutemeljeno. Po tem poročilu smo bili na gospodarskem področju najbolj skorumpirana država na svetu. Na podlagi česa so se lotili Slovenije na tako brutalen način, ko pa *Ernst & Young* že 20 let revidira slovenska podjetja. Kje so bili vsa ta leta, ko se je to dogajalo? Od kod jim zdaj pravica, da se tako lotijo države?

Za vas je torej najpomembnejše to vključevanje. Zatem bi se stvari uredile?

Tako je. Vsak mora najprej pogledati svojo vlogo v družbi, koliko je zmožen sodelovati. Težko je na primer od dobrega mizarja pričakovati, da se bo ukvarjal z bojem proti korupciji. Lahko pa s svojim zgledom v okolju, kjer deluje, pripomore k temu, da se začnejo ljudje z neko razumno odgovornostjo vesti do pravil in skupnih vrednot.

Na ravni institucij, političnega sistema pa se mora zgoditi tudi ta preobrat, da ljudi, predvsem nepridobitne institucije nevladnega sektorja – to je tisto, za kar se zavzemam jaz osebno – ozavestimo tudi na področju lobiranja.

Lobiranje je dejstvo, je mehanizem demokracije, s tem ni nič narobe. Nekaj pa je narobe s tistimi mehanizmi, ki so podobni lobiranju, a imajo v resnici negativne učinke.

Težava je v tem, da je čezmerna moč finančnih in političnih lobijev ter omrežij, stricev iz ozadja daleč nad močjo ljudstva.

Vsi imamo kup pravic, a nimamo mehanizmov, da bi jih udejanjili.

Pravite, da je pomembno človeka spet postaviti v osrčje družbe.

Na posvetu o etiki in vključujočem delovnem okolju smo predstavili prav ta model, ki ga že desetletje spodbujajo in razvijajo vodilne svetovne institucije, od Združenih narodov do EU: kako postaviti človeka nazaj v središče sveta.

Kaj pa na politični ravni?

Na politični ravni morajo politične elite ustvariti pogoje, da lahko ljudje sploh dostopajo do pomembnih odločitev. Na državni ravni, na ravni zakonodajne oblasti je to še nekako zagotovljeno, na ravni vlade tudi, če pa greste nižje, v ministrstva, lokalno samoupravo ...

Imamo 19 županov, ki naj bi bili vpleteni v korupcijske zadeve ...

To so tisti, za katere vemo. Koliko je še tistih, za katere ne vemo. Če bi se lotili le analize barantanja z zemljišči ... Država bi morala narediti revizijo, ker denarja, ki so ga nekateri pokradli in prenesli v davčne oaze, verjetno ne bomo nikoli videli.

Zemljišča pa so tukaj, tega ne morejo odnesti. Če bi naredili revizijo, bi videli izplen bogastva, s katerim bi mimogrede zapolnili proračun. V Ljubljani, Novi Gorici ali kje drugje so si nekateri prilastili celo javne površine na podlagi zakona o lastninjenju zemljišč v družbeni lasti.

Nekdanji predsednik KPK Goran Klemenčič je nekako prevzel nase del odgovornosti za razmere v komisiji. Ta je pred enim letom odstopila.

V KPK je bilo ogromno prizadevanj, pripadnosti. Potem pa je na vrhuncu, ko so se ljudje ozirali proti njej, odstopila. In ko se vrč enkrat razbije, se z njim ne hodi več po vodo. Vsa kritika se je nato zlila na predsednika republike. Ne da bi bil njegov odvetnik, a bil je v stiski, ker mu prejšnje vodstvo KPK z odstopom očitno ni dalo niti toliko časa, da bi normalno izpeljal postopek izbire novega vodstva.

Če sklenemo: ljudje morajo začeti uveljavljati svoje pravice.

Vsi imamo kup pravic, a nimamo mehanizmov, da bi jih udejanjili. Ljudje morajo imeti možnost, da uveljavljajo politične pravice, da lahko sploh uresničujejo osebne pravice. Morajo imeti pravico, da se vključujejo v demokratične procese. Da vsakdo odloča in izhaja iz tega, kje je njegovo mesto v družbi. Da se počuti pomembnega, da ima občutek pripadnosti tej družbi in navsezadnje skozi lastno vlogo vidi smisel svojega življenja v njej. Prišel je čas, ko so skoraj bolj kot osebne pravice pomembne politične.

Kot je povedal neki ameriški brezdomec: daj dolar, svobodo že imam. To je stanje družbe. Da sprejemamo odgovornost za državo, da dosledno izvajamo nadzor nad tem, da se odpira civilna družba. Imamo še veliko rezerv.